3 Sygnały

3.1 Opis sygnałów

Najprostszą metodą komunikacji międzyprocesowej w systenie UNIX są **sygnały**. Umożliwiają one *asynchroniczne przerwanie* działania procesu przez inny proces lub jądro, aby przerwany proces mógł zareagować na określone zdarzenie. Można je traktować jako software'owe wersje przerwań sprzętowych. Sygnały mogą pochodzić z różnych źródeł:

- **Od sprzętu** – np. gdy jakiś proces próbuje uzyskać dostęp do adresów spoza własnej przestrzeni adresowej lub kiedy zostanie w nim wykonane dzielenie przez zero.
- **Od jądra** – są to sygnały powiadamiające proces o dostępności urządzeń wejścia-wyjścia, na które proces czekał, np. o dostępności terminala.
- **Od innych procesów** – proces potomny powiadamia swego przodka o tym, że się zakończył.
- **Od użytkowników** – użytkownicy mogą generować sygnały zakończenia, przerwania lub stopu za pomocą klawiatury (sekwencje klawiszy generujące sygnały można sprawdzić komendą `stty -a`).

Sygnały mają przypisane nazwy zaczynające się od sekwencji SIG i są odpowiednio ponumerowane – szczegółowy opis dla danego systemu można znaleźć w man 7 signal. Nazwy sygnałów udostępnianych w systemie przechowywane są w tablicy `sys_siglist[]`, która jest indeksowana ich numerami. Aby z niej skorzystać, należy użyć deklaracji:

```
extern const char * const sys_siglist[];
```

Listę ważniejszych sygnałów przedstawia Tablica 2.

Proces, który otrzymał sygnał może zareagować na trzy sposoby:

1. **Wykonać operację domyślną.** Dla większości sygnałów domyślną reakcją jest zakończenie działania procesu, po uprzednim powiadomieniu o tym procesu macierzystego. Czasem generowany jest plik zrzutu (ang. *core*), tzn. obraz pamięci zajmowanej przez proces.
2. **Zignorować sygnał.** Proces może to zrobić w reakcji na wszystkie sygnały z wyjątkiem dwóch: SIGSTOP (zatrzymanie procesu) i SIGKILL (bezwarunkowe zakończenie procesu). Dzięki niemożności ignorowania tych dwóch sygnałów system operacyjny jest zawsze w stanie usunąć niepożądane procesy.
3. **Przechwycić sygnał.** Przychwycenie sygnału oznacza wykonanie przez proces specjalnej procedury obsługi – po jej wykonaniu proces może powrócić do swego zasadniczego działania (o ile jest to właściwe w danej sytuacji). Podobnie jak ignorować, przechwytywać można wszystkie sygnały z wyjątkiem: SIGSTOP i SIGKILL.

Proces potomny dziedziczy po swoim przodku mechanizmy reagowania na wybrane sygnały. Jeżeli jednak potomek uruchomi nowy program przy pomocy funkcji exec, to przywrócone zostają domyślne procedury obsługi sygnałów.

Sygnał	Opis	Domyślna akcja
SIGABRT	Wysyłany przez funkcję abort	Zakończenie, zrzut
SIGALRM	Minął czas ustawiony przez funkcję alarm	Zakończenie
SIGBUS	Błąd sprzętowy (szyny)	Zakończenie, zrzut
SIGCHLD	Zakończenie procesu potomnego	Ignorowanie
SIGCONT	Uruchomienie po wstrzymaniu	Ignorowanie
SIGHUP	Zakończenie procesu sterującego terminalem	Zakończenie
SIGFPE	Wyjątek arytmetyczny	Zakończenie, zrzut
SIGILL	Nielegalna instrukcja	Zakończenie, zrzut
SIGINT	Przerwanie z klawiatury `[Ctrl-C]`	Zakończenie
SIGKILL	Bezwarunkowe zakończenie procesu (nie może być zignorowany ani przechwycony)	Zakończenie
SIGQUIT	Sekwencja wyjścia z klawiatury `[Ctrl-\]`	Zakończenie, zrzut
SIGPIPE	Proces pisze do potoku, z którego nikt nie czyta	Zakończenie
SIGSEGV	Naruszenie ograniczeń pamięci	Zakończenie, zrzut
SIGSTOP	Zatrzymanie procesu – bez zakończenia (nie może być zignorowany ani przechwycony)	Zatrzymanie procesu
SIGTERM	Żądanie zakończenia	Zakończenie
SIGTSTP	Sekwencja zatrzymania z klawiatury `[Ctrl-Z]`	Zatrzymanie procesu
SIGTTIN	Proces w tle czyta z terminala sterującego	Zatrzymanie procesu
SIGTTOU	Proces w tle pisze na terminal sterujący	Zatrzymanie procesu
SIGUSR1	Sygnał użytkownika nr 1	Zakończenie
SIGUSR2	Sygnał użytkownika nr 2	Zakończenie

Tablica 2: *Lista ważniejszych sygnałów.*

3.2 Wysyłanie sygnałów

Do wysyłania sygnalów do procesów i ich grup służy funkcja systemowa kill. Parametr pid

Pliki włączane	`<sys/types.h>, <signal.h>`		
Prototyp	`int kill(pid_t pid, int sig);`		
Zwracana wartość	Sukces	Porażka	Czy zmienia `errno`
	0	−1	Tak

określa proces lub grupę procesów, do których zostanie wysłany sygnal – jego znaczenie objaśnia poniższa tabelka.

Wartość pid	Jakie procesy odbierają sygnał
`> 0`	Proces o PID = `pid`
`= 0`	Procesy należące do samej grupy co proces wysyłający sygnał
`< -1`	Procesy należące do grupy o PGID = `-pid`

Parametr `sig` oznacza numer wysyłanego sygnału (można uzywać nazw symbolicznych).

Jeżeli sig = 0, to funkcja kill nie wysyła sygnału, ale wykonuje test błędów, np. sprawdza czy proces istnieje – jeżeli nie, to errno = ESRCH.

Z poziomu powłoki sygnały można wysyłać za pomocą polecenia:

kill -sig pid

Znaczenie parametrów sig i pid jest takie jak powyżej, przy czym zamiast numeru sygnału można użyć jego nazwy symbolicznej (można nawet pominąć człon SIG). Listę nazw wszystkich sygnałów można uzyskać poleceniem: kill -l, a nazwę konkretnego sygnału o numerze sig poleceniem: kill -l sig.

Sygnał SIGALRM można wysłać posługując się funkcją systemową alarm. Funkcja ta generuje sygnał kiedy minie ustalona liczba sekund przekazana przez parametr sec. Jeżeli sec = 0, to czasomierz zostanie wyzerowany.

Pliki włączane	`<unistd.h>`		
Prototyp	`unsigned alarm(unsigned sec);`		
Zwracana wartość	Sukces	Porażka	Czy zmienia `errno`
	Liczba pozostałych sekund		Nie

3.3 Obsługa sygnałów

Pliki włączane	`<signal.h>`		
Prototyp	`void (*signal(int sig, void (*handler)(int)))(int);`		
Zwracana wartość	Sukces	Porażka	Czy zmienia `errno`
	Poprzednia dyspozycja sygnału	`SIG_ERR` (-1)	Tak

Do modyfikowania sposobu, w jaki proces zareaguje na sygnał można użyć funkcji signal. Prototyp tej funkcji na pierwszy rzut oka wywołuje często niemałą konsternację. Łatwiej go zrozumieć posługując się pomocniczą definicją typu `sighandler_t` będącego wkaźnikiem do funkcji:

```
typedef void (*sighandler_t)(int);
sighandler_t signal(int sig, sighandler_t handler);
```

Pierwszym parametrem funkcji signal jest numer sygnału, który ma być obsłużony – za wyjątkiem SIGKILL i SIGSTOP. Drugim parametrem natomiast jest wskaźnik do funkcji, która ma być wywołana w chwili przybycia sygnału. Funkcja ta może być określona stałymi `SIG_DFL`, `SIG_IGN` lub zdefiniowana przez użytkownika; `SIG_DFL` oznacza domyślną obsługę sygnału, natomiast `SIG_IGN` ignorowanie sygnału. Funkcja do obsługi sygnału ma jeden parametr typu int, do którego zostanie automatycznie wstawiony numer sygnału.

Aby spowodować oczekiwanie procesu na pojawienie się sygnału można posłużyć się funkcją biblioteczną pause. Funkcja ta zawiesza proces do czasu odebrania sygnału, który nie został zignorowany. Funkcja pause wraca tylko w przypadku przechwycenia sygnału i powrotu funkcji obsługi sygnału; zwraca wtedy wartość -1 i ustawia zmienną errno na EINTR.

Pliki włączane	`<unistd.h>`		
Prototyp	`int pause(void);`		
Zwracana wartość	Sukces	Porażka	Czy zmienia `errno`
	-1, jeśli sygnał nie powoduje zakończenia procesu	Nie zwraca nic	Tak

Przykładowe wywołania funkcji signal powodujące ingorowanie sygnału SIGQUIT oraz włączenie własnej obsługi sygnału SIGINT przy pomocy funkcji my_sighandler mogą wyglądać następująco:

```
void my_sighandler(int);
...
if (signal(SIGQUIT,SIG_IGN) == SIG_ERR){
  perror("Funkcja signal ma problem z SIGQUIT");
  exit(EXIT_FAILURE);
}
...
if (signal(SIGINT,my_sighandler) == SIG_ERR){
  perror("Funkcja signal ma problem z SIGINT");
  exit(EXIT_FAILURE);
}
...
```

Oczywiście, funkcja my_sighandler musi zostać zdefiniowana przez użytkownika, zgodnie z jego życzeniem obsługi sygnału SIGINT.

Funkcja signal występuje we wszystkich wersjach systemu UNIX, ale niestety nie jest niezawodna (może nie obsłużyć poprawnie wielu sygnałów, które następują w krótkim czasie po sobie). Dlatego w standardzie POSIX wprowadzono dodatkową funkcję do obsługi sygnałów o nazwie sigaction, która spełnia wymogi niezawodności. Również do wysyłania sygnałów wprowadzono bardziej wyrafinowany odpowiednik funkcji kill o nazwie sigqueue. Obie te funkcje umożliwiają zaawansowane i szczegółowe zarządzanie sygnałami, ale są znacznie bardziej skomplikowane niż signal i kill. Ich opisy można znaleźć w podręczniku systemowym man.

ĆWICZENIE 3: Wysyłanie i Obsługa Sygnałów

(a) Napisać program do obsługi sygnałów z możliwościami: (1) wykonania operacji domyślnej, (2) ignorowania oraz (3) przechwycenia i własnej obsługi sygnału. Do oczekiwania na sygnał użyć funkcji `pause`. Uruchomić program i wysyłać do niego sygnały przy pomocy sekwencji klawiszy oraz przy pomocy polecenia kill z poziomu powłoki.

(b) Uruchomić powyższy program poprzez funkcję exec w procesie potomnym innego procesu i wysyłać do niego sygnały poprzez funkcję systemową kill z procesu macierzystego. → Uwaga: Przed wysłaniem sygnału sprawdzić, czy proces istnieje (patrz podrozdział 3.2).

(c) W procesie macierzystym utworzyć proces potomny i sprawić, aby stał się liderem nowej grupy procesów (funkcja `setpgid`), a następnie uruchomić w nim kilka procesów potomnych wykonujących program do obsługi sygnałów. Z pierwszego procesu macierzystego wysyłać sygnały do całej grupy procesów potomnych po uprzednim sprawdzeniu jej istnienia (jak wyżej). Identyfikator tej grupy procesów uzyskać przy pomocy funkcji `getpgid`. Proces będący liderem grupy procesów niech ignoruje sygnały, a na końcu czeka na zakończenie wszystkich swoich procesów potomnych i wypisuje ich status zakończenia zwracany przez funkcję `wait`.

Numer sygnału oraz opcję obsługi we wszystkich powyższych programach przekazywać za pomocą argumentów wywołania programu – sprawdzać ich liczbę i wypisywać odpowiedni komunikat w przypadku błędnego uruchomienia.